

Pestalozzi is de paedagoog der Revolutie. Niet in den zin van den verstandelijken, kouden spotter Voltaire, wiens: „Ecrasez l'infame", vernietig den eerloze, van grenzenloozen haat tegen den Christus getuigt. Neen, hij is revolutionnair in den zin van Rousseau, warm gevoelig, vol natuurlijke liefde, dweepend, alleszins als godsdienstiger. Wel heeft Pestalozzi te Brugg den vrijheidsboom gekust. Maar spottend klaagt hij aan Fichte (die evenmin als hij van uitwendige dingen heil verwacht, doch innerlijke vernieuwing van den mensch als voorwaarde stelt), dat de vrijheidsboom zoo dun en dood is, en dat de stevige wortels in de aarde ontbreken.

Moelijk is de geest der tijden en vooral die van de decennia rondom 1800 te verstaan. Schoone religieuze ontboezemingen, in de klanken van het Bijbelsch Christendom, misleiden zoo licht. Het synthese-christendom blijft Pestalozzi in, omdat het sociale probleem: het beoefenen der „Christelijke" naastenliefde, zijn roeping bepaalde. Zei hij niet: „Geen mensch, doch on-mensch is de mensch zonder God en zonder liefde!" En ook niet: „Zoo de mensch God vergeet, vergeet hij zichzelf, want de liefde tot God is de zenuw van zijn leven!"?

Riep hij niet uit: „Zielbevredigend geloof in God, gij zijt in mijn oogen de groote grondvesting der zedelijkheid van het volk!"? Bad hij niet gedurig voor zijn arbeid onder de kinderen: „Laat mij, o God, aan de zaligheid van deze kinderen als aan mijn eigen werken met vreeze en beven!"? Wil hij niet de kinderen niet elken morgen een hoofdstuk uit den Bijbel lezen?

Zoo belooft hij tenminste in zijn boek: Lijerhard en Geerttruida. Maar zijn leerling en helper verklaart, dat hij, Ramsauer, op 16-jarigen leeftijd geen oog ooit in den Bijbel had gehad en als 26-jarige pas ontdekte, dat de Bijbel uit een Oude- en Nieuwe Testament bestond.

Het toekent den tijd, die van dit interne niet afwist, dat men Pestalozzi als paedagoog aanvaardde.

Hoezeer staat onze eeuw bij haar voorgangster in algemeen Bijbelsche religiositeit ten achter. Welk een verval!

Maar het echt Bijbelsch Christendom, hoezeer het in Pestalozzi's hart wellicht een plaats vond, wordt in zijn geschriften en inrichtingen gemist. Daarin is hij de revolutionnair.

Jezus kent hij er als wijs en deugdzaam mensch, maar niet als de Zaligmaker, als de Verzoener der zonden, de Volksoverwinnaar.

Pestalozzi moge met het sierraad der deemoedigheid zijn bekleed geweest, de liefde moge hem in al zijn doen doordringen en geleid hebben, in zijn geschriften en in zijn practisch werken komt duidelijk aan het licht, dat zijner niet is het Christendom der Schriften. Wat hij aan religie toont is als een boom, afgehouwen van zijn wortels, en als kerstboom in zijn levenstuint geplaatst. De dood woelt er in. Het groen siert hem nog, maar vruchten zullen er niet aan groeien, ook al imiteert de mensch zulks met de schoonst aangeboden.

STRIKWERDA.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Japan nog een Zendingsakker?

De vraag, of Japan nog een zendingsakker is, kan vreemd schijnen. Wie twijfelt daaraan? Het staat voor een ieder wel vast, dat in Japan de zending nog moet blijven arbeiden. Het handelt toch slechts op zendingsakker te zijn, als het een Christenland geworden is; doch wie heeft ervan gehoord, dat het zoover reeds gekomen is?

Wel is bekend, dat Japan, evenals China, in het midden der belangstelling van de zendingsvrienden heeft gestaan. Maar dat de arbeid zooveel vrucht heeft gedragen, dat de Christelijke kerk er triumfeert, wie heeft ervan gelezen?

Zeker, Japan is een cultuurland; of liever, het heeft de Westersche cultuur aangenomen; maar de Westersche cultuur is nog niet hetzelfde als het Christendom. Zelfs heeft „De Standaard" eenige dagen geleden in een hoofdartikel uitdrukkelijk gewezen op het onderscheid tusschen deze twee, en de noodzakelijkheid bepleit, om in ons Indië toch vooral te brengen een cultuur, die vrucht is van en onlosmakelijk is verbonden met het Christendom.

Nu, dat in Japan de christelijke cultuur zou hebben gezegevierd, kan op rechtmatige gronden worden betwijfeld.

Op de vraag, of Japan nog zendingsakker is, zal dus bevestigend moeten worden geantwoord.

In Amerika denkt men er echter anders over. En de gedachte is overheerschend geworden, dat de zending in Japan haar doel bereikt heeft en alzoo daar zich terugtrekken kan.

Een zendingscorporatie, welke vele jaren een vooraanstaande plaats in de christelijke beweging innam, heeft reeds geadviseerd langzamerhand zich van alles los te maken. Sommige vereenigingen hebben reeds opgehouden de ledige plaatsen der zendingsarbeiders te bezetten. Ja, zelfs hebben alle zendingsgenootschappen hun uitgaven voor het werk in Japan sterk verminderd. Het werk wordt dan ook aan alle kanten sterk ingeperkt. Het meeste wat gedaan wordt is het werk op dezelfde hoogte te houden.

Is dit goed gezien en juist gehandeld? Dan is er reden tot juichen. Wat een triomf zou het zijn, als de zending inderdaad uit Japan kon heengaan, omdat het Christendom heeft gezegevierd.

Echter, slechts groote oppervlakkigheid kan dit meenen.

Men zegt dan ook niet in Amerika, dat Japan een christenland geworden is! Doch wel, dat de christelijke kerk zoo sterk geworden is, dat zij nu voortaan den arbeid onder de Heidenen kan verrichten; het zendingswerk zou dan door de Inlandsche kerk kunnen worden overgenomen. De kerk is in staat om zichzelf te onderhouden en zichzelf te regeren; dus is zij ook wel bij machte zichzelf uit te breiden.

Al kan de zending dus niet heengaan, omdat Japan geheel is gechristianiseerd, doch alleen omdat de christelijke kerk aldaar het zendingswerk van de Amerikanen met name kan overnemen en voortzetten, dan zou dit toch reeds van geweldige betekenis zijn.

Maar kan dit? Of moet hier van een te groot optimisme worden gesproken?

In „The Int. Rev. of Missions" wordt in een artikel: „The unfinished task in Japan" de vraag ontkennend beantwoord, of de zending uit Japan kan heengaan. De schrijver van dit artikel is Rev. William Axling, die tot oordeelen volkomen bevoegd is. Meer dan 25 jaren was hij zendeling voor een Baptistische vereeniging, terwijl hij tegenwoordig optreedt als secretaris van den christelijk nationalen Zendingsraad in Japan.

Het kan zijn nut hebben naar dezen deskundige te hooren. Wij leven zoo met den arbeid in ons Indië mee, dat het gevaar niet denkbeeldig is, dat wij vergeten den blik te laten gaan over heel den wereldakker.

God heeft er wonderen gedaan; maar daarom is Japan nog volstrekt niet een Christenland. Ook kan niet worden gezegd, dat de Japansche kerk nu verder wel alleen het werk kan doen te midden van haar heidensche landgenooten.

Geven wij dan eerst eenige cijfers, waaruit blijkt, hoe gezegeerd de zending er heeft gearbeid. Daarna zullen wij aantoonen, dat nog maar een betrekkelijk klein gedeelte op het Heidendom veroverd is, en Japan als geheel nog zeer verre van Christus is verwijderd.

Japan tellt ongeveer 150.000 Protestantsche Christenen.

Voorts zijn er 1690 kerken, behalve dat er nog op 570 plaatsen gepredikt wordt. Van deze 1690 kerken zijn er 331, die volkomen zelfstandig zijn.

In deze kerken treden Inlandsche leeraars op; terwijl onze zending op Java nog maar één Javaneesch predikant heeft, zijn er in Japan honderden Japansche predikanten.

Deze kerken hebben vele christelijke vereenigingen en organisaties in eigen omgeving opgericht, doch tevens het zendingswerk ter hand genomen in Korea, Manchoeije, Formosa, China en de Zuidzee-Eilanden, waar zij ook reeds vele kerken mochten stichten.

Doch daarmee is nog lang niet alles gezegd. Laten wij Rev. Axling even aan het woord.

„Het Christendom heeft met name zijn overwinningen behaald in den intelligenten, steeds toenemenden en invloedrijken middeklasse."

Het heeft een algeheele omkeer gebracht in de sociale en zedelijke opvattingen van het volk.

Het heeft de vrouw uit haar lagen staat opgeheven.

Het heeft de pers en de literatuur geïnspireerd met nieuwe ideeën en idealen.

Het heeft het Boeddhisme in die mate doorzuurd, dat heden ten dage de leiders van dezen godsdienst denken en spreken in christelijke termen en hun plannen gieten in een christelijken vorm.

Het heeft als het ware een steunpunt gezet op schier alle deelen van het leven van het volk."

Dit wil dus heel wat zeggen! En toch is het er nog verre vandaan, om te zeggen, dat de zending haar doel bereikt heeft en zich nu wel terugtrekken kan.

Laten de feiten spreken.

Wat zijn 150.000 Christenen op meer dan 60 miljoen menschen, het getal der inwoners van het eigenlijke Japan?

Toen 70 jaar geleden het zendingswerk er werd aangevat, telde de bevolking nog tusschen de 25 en 30 miljoen; elk jaar groeit het getal met 600.000 à 700.000. Dus ieder jaar komen er meer dan driemaal zooveel heidenkinderen bij als er na 70 jaar arbeiden Christenen zijn! Lijkt de toestand niet hopeloos? Kan men dan wel zeggen: de zending moet maar heengaan?

Neem nu eens een paar steden. In Tokio gaat de bevolking reeds boven de 2½ miljoen. En hoe weinigen kennen daar den naam van Jezus? Osaka ging in korten tijd meer dan één miljoen vooruit en wordt de grootste stad van het Oosten genoemd. Maar niemand zal ze toch een christelijke stad kunnen noemen?

De groei der steden is vooral toe te schrijven aan industrie en handel. Industrie-voorsteden van 30 tot 100 duizend bewoners zijn als paddestoelen uit den grond opgeschoten. Handelscentra hebben de kaart van het land overdekt. En deze allen zijn nog niet eens in aanraking met de zending gekomen.

Zoo onverwacht en snel was hun opkomst, dat de zending onmogelijk de macht en de middelen kon vinden om ze te heerken. Indien de zending zo niet haastig gaat arbeiden, zullen al deze industriele en commerciële krachten aangewend worden in den grooten strijd tegen de christelijke mogendheden.

Zeker, het Christendom heeft beslag gelegd op den middenstand. Doch niet geheel! En dan, er zijn drie miljoen menschen werkzaam in de paddestoelen-factories, waarvan meer dan 1 miljoen meisjes, die ver verwijderd zijn van de wakende zorg van het onderlijk huis; 700.000 jonge vrouwen zijn werkzaam in de draaikolken van het vuile handelswezen; 514.000 dienstheden zijn blootgesteld aan de verzoeken van de groote steden. Er zijn 2½ miljoen visschers, 400.000 zeelieden, 500.000 zwomers in de mijnen, onder wie 83.000 vrouwen zijn. Honderdduizenden van armen zijn opeengehoopt in veel te enge kamers. En zoo zouden wij door kunnen gaan. En er is niemand, die zorgt voor het heil van hun ziel. De zending heeft er geen arbeiders voor.

Hetzelfde moet worden gezegd van de Japansche jeugd.

Er is een heel het volk overspannende Jonge Mannen Vereeniging, die 3 miljoen leden telt. Een andere organisatie heeft meer dan 2 miljoen leden. En tot dusver bleef alle christelijke arbeid van en onder hen verre!

Japan heeft 600.000 studenten; aan vier der universiteiten te Tokio alleen studeeren er 33.000. Deze studenten zijn de Japannezen der naaste toekomst. Zoo als zij doen doet Japan. En ach, ook onder hen is de christelijke actie zoo goed als nihil.

Rev. Axling berekent, dat 36.000.000 zonen en dochteren des volks, samen uitmakend 80 pct. der bevolking, nog absoluut buiten aanraking zijn van het Evangelie, in ieder geval niet onder hen gearbeid wordt.

Overzien wij dit alles, dan antwoorden wij met vrijmoedigheid op de vraag: Is Japan nog een zendingsakker? ja. Trekke Amerika zich toch niet terug. Het staat toch wel vast, dat de betrekkelijk weinige kerken tegen dezen ontzaglijken arbeid alleen niet zijn opgewassen.

J. D. W.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Hoe noode heb ik deze rubriek zoo langen tijd moeten laten rusten; ander werk nam schier al den tijd, dien ik voor de verzorging daarvan uittrok, in beslag. Direct wil ik dan nu maar beginnen mede te deelen, dat de derde algemeene vergadering van de Oostersche Afdeeling van de Presbyteriale Alliantie dit jaar op het vasteland van Europa zal worden gehouden en wel, zoo God wil, van 3 tot 12 September te Budapest. De ouderen onder onze lezers zullen zich herinneren, dat voor ruim twintig jaren, toen de zooveelste vergadering dezer Alliantie te Toronto werd gehouden, uit ons midden aldaar waren de Proff. Bavinek en Wielenga en dat later eveneens in Amerika ter vergadering was Prof. van Gelderen en daarna op de laatste conferentie gehouden te Cardiff in Wales, de zittingen werden bijgewoond door Mr. A. J. L. van Beeck Calkoen. Toch wil ik daaraan direct toevoegen, dat onze kerken niet officieel bij de Alliantie zijn aangesloten. Degenen, die uit ons midden ter vergadering waren, werden er beschouwd als „belangstellende" toeschouwers. Dit neemt niet weg, dat zij wel hun stem lieten hooren bij de beraadslagingen, en ook dat zij gelegenheid hadden zich te mengen onder de vele conferentieleden en zich te doen kennen en ik weet, dat zij gaarne gehoord werden. Op het congres te Toronto heeft Prof. Dr. H. Bavinek gesproken en daardoor zeer diepen indruk gemaakt, waarvan de ouderen onder de voormannen der Alliantie ons nu nog spreken en getuigen.

De vroegere secretaris Dr. Matthews, was onder ons geen onbekende. Als student hoorde ik hem te Kampen en sprak hem te Lausanne. Zijn opvolger is den onzen veel minder bekend, en hij kent de toestanden ten onzen niet best.

Dr. J. R. Fleming is een vriendelijk man, die niets liever zou willen dan dat onze kerken zich aansluiten bij de Alliantie. Reeds nu kwam het verzoek om afgevaardigden te willen benoemen voor de herfstvergadering in Budapest. Ja hij schrijft er bij, wel wetende, dat wij geen afgevaardigden in den eigenlijken zin van dit woord kunnen zenden; „doch ook anderen zijn evenzeer welkom als belangstellende bezoekers."

Nu staat, dunkt mij, één ding vast en dat is, dat uit ons midden vertegenwoordigers moeten zijn in September te Budapest. Wij zijn dat verplicht aan onze vrienden in Hongarije; niet minder geldt dit in verband met de gereformeerde actie in Duitschland en Zwitserland. Als wij ons van deze vergadering te Budapest afzijdig houden dan is het gevaar niet denkbeeldig, dat wij de gereformeerde actie in Hongarije grootelijks schaden. Die jonge beweging zal zich op het congres niet onbetuigd laten. Voor en na de conferentie moeten wij met hen samensprekingen kunnen houden. Het is daarom dunkt mij erg jammer, dat

de synode komt ten berde zijn te Budapest hebben het oordeel de synode

Voormaal Hongarije, welk zijn, 1 mij, d zijn, sta te ver niet de wel w kunnen officie nieren wacht.

Het zakelijk ons n format hij puz gelijk en me land? geword twistz heimel het ho zou n meerde te mog geloof invloed riënte vernoe onze k Echt velen c in bega aan d trekken In S ken; m ons be

Baz vieren, doch d Het is Aurec deze is misken beroep was art in het aanscho van de zelfde waarin siderius

Dr. H Theol

Laa deze spreke en de woord broede van p wezen oncont mes v zoo in words worden Bavi te mo tegeno leet z handel leven, gedaan in om heeft van P En v ik zou van de na mij Natuur zijn ov en d e hij ge fici al En bo eigenti Deze g en: tee

inst, dat
lelen kon
nding ze
ze indu
end wor
lijke mo

d op den
zijn drie
estoeien
meisjes,
zorg van
zijn werk
lawezen;
de ver-
2½ mil-
10 zwoe-
wen zijn.
hoopt in
oor kun-
voor het
en arbeit

spanische
de Jonge
telt. Een
en leden,
d van en

der uni-
100. Deze
toekomst,
ok onder
als nihil-
zonen en
pet der
zijn van
hen ge-

wij met
nog een
toch niet
trekkelijk
arbeid al-

D. W.

1.

ngen tijd
schier al
n uitrook.
beginnen
vergade-
de Pres-
land van
God wil,
ouderen
dat voor
rgadering
uden, uit
vinck en
erika ter
arna op
ediff in
door Mr
daaraan
ficiel bij
e uit ons
eer be-
wers. Dit
n hooren
legenheid
nferentie-
e, dat zij
s Toronto
daardoor
ouderen
nu nog

as onder
ik hem
Zijn op-
d, en hij
t.
man, die
rken zich
wam het
benoemen
ij schrijft
aardigen
men zoen-
elkom als

n dat is,
moeten
i dat ver-
at minder
erde actie
ons van
uden dan
de gere-
schaden.
icilie niet
ntie moe-
i houden
umer, dat

de synode onzer kerken in dienzelfden tijd samen-
komt in Groningen. Kwalijk kan men verwach-
ten, dat zij reeds voor den derden Septem-
ber aan het einde van haar werkzaamheden zal
zijn gekomen. En toch de urgentie is zoo groot
te Budapest meerdere van onze professoren te
hebben, dat het werkelijk overweging verdient met
het oog daarop reeds tegen midden Augustus
de synode saam te roepen.

Voor al de hoogleeraren, die reeds een en ander-
maal als officiële afgevaardigden onzer kerken naar
Hongarije reisden, kunnen zich realiseren van
welk hoog belang het is, dat wij aldaar zullen
zijn, liefst in vrij grooten getale. Daarom haast ik
mij, direct nadat ik vernam wanneer het concilie
zijn zittingen zal houden en nadat het nu vast-
staat, dat het zijn zal te Budapest, de aandacht
te vestigen op de noodzakelijkheid, dat onze man-
nen derwaarts reizen. Te meer, daar de Alliantie
wel weet, dat wij geen officiële afgevaardigden
kunnen zenden; dat neemt niet weg, dat deze
officiële gasten dezelfde voorrechten zullen ge-
nieten als de anderen en zeer gaarne worden ver-
wacht.

Het is niet, dat ik vóór alles denk aan de nood-
zakelijkheid om te neutraliseren wat mannen, die
ons niet best kunnen zetten, omtrent ons ter in-
formatie zouden kunnen mededeelen, als eens weer
hij onze absentie aan hen zou worden gevraagd,
gelijk geschiedde: wat zijn dat toch voor kerken
en menschen, die gereformeerde kerken in Neder-
land? Dat niet! In Hongarije is ons zoo duidelijk
geworden wat de Spreukendichter zegt: „Twist uwe
twistzaak met uwen naaste, maar openbaar het
heimelijke van een ander niet; opdat degene, die
het hoort, u niet smade; want uw kwaad gerocht
zou niet afgekeerd worden”. Wie in de gerefor-
meerde kerken van Hongarije kwalijk van ons denkt
te mogen spreken, schandt zijn eigen zaak. Doch
gelooft mij. Het zijn niet de mannen van geringen
invloed, die zoo gaarne beter omtrent ons ge-
rienteerd willen worden, het zijn eerdeggen, die
vermoeden, dat het bij hen den weg op moet, die
onze kerken gingen in haar reformaties.

Echter vóór alle dingen acht ik het eisch, dat
velen onzer, indien mogelijk, naar Budapest reizen
in begin September om niet den steun door ons
aan de kloeke mannen aldaar geboden, in te
trekken.

In September moeten zij met ons kunnen spre-
ken; met ons raadplegen, ons hooren en zich op
ons beroepen!

Bazel kan dit jaar een vierhonderdjarig jubileum
vieren, dat wel niet direct het kerkelijk leven raakt,
doch daarmee in eenig verband is te brengen.
Het is dit jaar juist vierhonderd jaar geleden, dat
Aureolus Theoprastus, van Hohenheim, deze is de naam van Paracelsus, den zoöaer
miskenden grondlegger van de medische chemie,
beroepen werd aan de Universiteit van Bazel. Hij
was arts en geboren in 1493 te Einsiedeln, de plaats
in het kanton Schweiz, wel bekend uit de Zwingli-
aansche Reformatie. De pharmaceutische inrichting
van de Universiteit van Bazel bevindt zich in het-
zelfde huis „zum Sessel” in het „Doodenstraijke”,
waarin Paracelsus en de beroemde humanist De-
siderius Erasmus Rotterdamus woonden.

G. KEIZER.

PERS-SCHOUW.

Over Bavinek.

Dr H. W. v. d. Vaart Smit zegt in het „Geref.
Theol. Tijdschr.”:

Laat ik tevens hierbij, als een der leerlingen van
dezen grooten Gereformeerden theoloog, mogen uit-
spreken, hoe stutend het is, dat zoo aan den naam
en de nagedachtenis van Prof. Bavinek geluid
wordt om hem aan de zijde van de „Ned. Geref.”
broeders en zusters te krijgen. Ging dit nog op grond
van publieke geschriften, er zou, althoewel met leed-
wezen, in berust moeten worden. Nu echter verborgen,
oncontroleerbare en persoonlijke gesprekken het sui-
mes vormen, waarmee Prof. Bavinek en zijn werk
zoo mogelijk van den arbeid der Geref. Kerken moet
worden losgesneden om tegenover deze kerken te
worden uitgespeeld, is het heftig tegenover Prof.
Bavinek nagedachtenis onverantwoordelijk en des
te meer stutend, nu het voortkomt uit kringen, die
tegenover de onderstelde overschatting van het intel-
lect zeggen nadruk te leggen op de zuiverheid van
handel en wandel en op den eisch van het gemoeda-
leven. Mij althans heeft deze handelwijze méér pijn
gedaan, dan alle andere ellende, welke het jaar 1926
in onze Geref. kerken tusschen van het conflict
heeft gezien. En ik weet, dat zeer vele oud-leerlingen
van Prof. Bavinek dit gevoelen met mij deelen.

En wat Prof. Bavinek's standpunt betreft — ook
ik zou van persoonlijke gesprekken en mededeelingen
van de zijde van Prof. Bavinek zowel vóór als
na mijn promotie het een en ander kunnen zeggen.
Natuurlijk doe ik dit niet. Prof. Bavinek heeft
zijn overtuigingen in vele geschriften te boek gesteld
en deze geschriften spreken van hem, ook nadat
hij gestorven is. Wij hebben niet het recht daar
iets aan los te voegen, noch iets van af te doen.
En bovendien, in persoonlijke gesprekken kreeg men
eigenlijk nimmer den echten Bavinek te hooren.
Deze geleerde Christen was zoo ontrachtig waardeurend
en leer ten opzichte van gelachten en gevoelens

dergenen met wie hij sprak, dat hij steeds twee
mijlen met U ging, als gij hem dwongt één mijl
met U te gaan. Daardoor kreeg ge in persoonlijke
gesprekken vaak den indruk alsof gij gelijk hadt en
Prof. Bavinek dit met U besande. En toch — de
ervaring is meer dan één van zijn leerlingen niet
vreemd gebleven, dat als daarna Prof. Bavinek
weer alleen was en in plaats van de persoon tegenover
hen de waarheid boven hem haar klare eischen
deed hooren, hij schriftelijk zijn contra's op Uw opinie's
deed hooren en er van Uw eersten indruk niets
meer overbleef, maar ge er dan toe kwam den ge-
leerde voor Uw opinie excuus te vragen en den
Christen lief te hebben. Ik denk, dat het zóó met vele
van die persoonlijke gesprekken, op welke men zich
beroept, gesteld is, wellicht zelfs met alle.

En verder, wat de vraag betreft, hoe Prof. Ba-
vinck in het conflict van 1926 gestaan zou hebben?
Ik ben ten volle overtuigd, dat hij inzake de dogma-
tische uitspraken ten volle aan de zijde der Synode
gestaan zou hebben. Zijn geschriften bewijzen dit
nog dag aan dag. En de persoon was niet anders
dan de geschriften. Alleenlijk dit — het ware niette-
min wel mogelijk geweest, dat hij het heele conflict
had kunnen voorkomen. Doch dan niet doordat hij
iets zou hebben afgedaan van den dogmatischen inhoud
der Asser uitspraken. Maar dan wel, doordat hij de
eenige man was, die in staat was Dr Geelker-
ken te overtuigen en naar wien waarschijnlijk Dr
Geelkerken ook geluisterd zou hebben.

Het heeft niet mogen zijn. De Heere nam hem weg.
En het is ook van den Heere, dat wij door den strijd
heen moeten. Wellicht, ja zeker, zal dit ten slotte
blijken ten goede geweest te zijn. Als de Heere God
den rijkdom van Zijn Woord aan het menschen-
geslacht schenkt, doet Hij dit steeds door het schep-
pen der tegenstellingen. Eerst dan komt de mensch tot
den van God gewilden geestelijken arbeid. Zoo is het
met elk dogma geweest. Zoo is het ook met het
nog in den strijd heegren dogma der Heilige Schrift.

Kerkbouw en gereformeerde gedachte.

„Op den Uitkijk” geeft den laatste tijd interes-
sante artikelen over kerkbouw, opgevat naar de
gereformeerde gedachte en daardoor beheerscht. De
artikelen zijn van de hand van den heer Jac. Ph.
Wormser. Uit het laatste artikel knippen we enkele
deelen. Over het liturgisch besef, dat in den kerk-
bouw zijn rechten vraagt, zegt de schrijver:

Zonder liturgisch besef kan van waarachtige ker-
kelijke bouw kunat geen sprake zijn. De Roomsche
liturgie vereischt een geheel andere kerkinrichting
dan de liturgie, voorgestaan door de Liturgische
Vereniging. En daarvan weer verschillend is de
inrichting der kerkgebouwen naar de Gereformeerde
liturgie, zooals die in gebruik is in de Hervormde
Kerk, in de Gereformeerde Kerken en ook in de
kleinere Kerken van Gereformeerden siempel.

Met deze liturgie in het nauwte verband staat de
geheele vormgeving, ten eerste van den plattegrond.
Uit dezen plattegrond groeit de opbouw. En dat
kerkgebouw zal het beste geslaagd zijn, dat ook
in de uitwendige structuur het zuiverste beeld geeft
van de ruimte, die het omsluit.

Opvallend is het, dat steeds de liturgische, sym-
bolische en praktische eischen samenvallen, wanneer
het gegeven slechts geheel en al doordacht is.
Alleen met de avondmaalsafel staan we nog voor
eene moeilijkheid, wanneer men die om symbolische
redenen wil laten staan gedurende den Dienst des
Woords. Dan moet men de tafel aanmerkelijk in-
korten, zooals Dr Kuyper voorstelde (zie kerk te
Dordt) en komt men ten slotte tot de Lutherse
Avondmaalsafel, — of men moet het H. Avond-
maal niet symboliseeren in de nachtmalsdich, maar
in de drager van brood en wijn, schotel
en beker, geplaatst op een voetstuk, tegenover den
drager van het water des Doops, den doopvont.

Heeft men echter daartegen bezwaar, dan plaase
men het doopvont in het midden, vóóran op het
podium.

Doch in dezen zal ook, naar Calvyn's woord, „de
liefde wel oordeelen, wat schandt en sticht, en zoo
we haar het beleid laten hebben, zoo zullen alle
dingen wel gaan.”

Enkele praktische wenken besluiten het artikel:

1e. In een roomsche kerk mag een mystieke sfeer
zijn, maar het protestantsche kerkgebouw moet niet
te spaarzaam zijn verlicht: op elke plaats moet men
in zijn zakkijbelte de voorlezing der Schrift goed
kunnen volgen. Wanneer zelfs des zomers in de
morgengodsdienst-oefening in sommige gedeelten der
kerk het kunstlicht moet worden ontstoken, (en dit
komt voor) is aan dezen praktischen eisch niet vol-
daan. Het streven van de moderns bouwkunst om
laag aangebrachte ramen te maken is bij kerkbouw
zeer niet te verdedigen.

2e. De luchtverversching laait, ook in sommige
nieuwgebouwde kerken, veel te wenschen over. Ik
zou het Robert Evans, den mijnwerker die in 1905
in Wales de geestelijke opwekking leidde, niet dar-
ven nazeggen: „Zet alle ramen open, in deze be-
nauwde lucht kan de Heilige Geest niet werken!”
Maar wel weet ik, dat een bedompte atmosfeer na-
derlij zal werken op spreker en hoorder beiden, en
daardoor veel zegen kan wegnemen. Door een flinke,
doorgaand ventilatie in de kap kan gezorgd wor-
den voor een zuivere atmosfeer; zonder tocht.

„Stilstaande wetenschap”.

Amandi zegt in de „Westlandsche Kerkh.”:

De Kerknieuwsredacteur van de „N. R. G.” heeft het
tegenwoordig nog al druk over de haren van
Simson.

Nu hadden we in onzen studententijd met elkaar een
bovlieging den toen zoo bekenden „Bijbel voor Jonge-
leden van Oort en Hooykaas” door te werken.

Daar werd de Simsongeschiedenis verklaard als een
zonnelogende. Simson was de zon. Zijne haren hare
stralen. Werden de stralen kort, dan week de zonne-

kracht. Als de zon stond in het sterrenbeeld van den
Leeuw, dan maken de bijen hunne honing. Dat is dan
de verklaring van het verslaan van den Leeuw, en het
vinden later van den honing en het raadsel van
Simson.

Wat lezen we nu in de „N. R. G.” van 10 Febr. 11?

Als een kersverse vinding en eene spiksplinter-
nieuwe oplossing van het Simson-raadsel, die nu den
bijbellozer tot wegneming van alle moeilijkheid wordt
aangeboden, staat daar de volgende „wetenschappelijk-
heid”:

„Als men veronderstelt, dat wij hier te doen hebben
met een verwerkte en op een mensch overgebrachte
zonnenmythe, wordt de zaak duidelijk. Daar de aarde
zich beweegt om de zon, schijnt de zon aan den hemel
voortdurend van plaats te veranderen, wat blijkt uit
haar verbinding tot verschillende sterrengroepen. In
de twaalf maanden van het jaar gaan twaalf onder-
schieden sterrenbeelden tegelijk met de zon op en on-
der. Men noemt ze de teekenen van den dierenriem, en
één daarvan heet de Leeuw. Dat Simson een leeuw ver-
scheurt, kan dan oorspronkelijk hebben beteekend, dat
de zon midden door het sterrenbeeld de Leeuw heen-
gaat. Ook het zoogenaamde raadsel wordt dan begrip-
pelijk, want het wordt een werkelijk raadsel. Er is name-
lijk, wat den tijd betreft, verband tusschen den loop
der zon en het maken van honing door de bijen, want
de bijen plegen haar raten te maken in den tijd, dat de
zon door den Leeuw gaat, en de honing is gereed, als
zij dat sterrenbeeld verlaat.”

In ruim dertig jaar niets geleerd en niets vergeten.
Is dat niet een stilstaande wetenschap?

De Lingbeek, Dr Kromsigt, Chr. Verzorging van Krankzinnigen en Assen.

In het „Noord-Holl. Kbl.” lezen we:

De Kerk er buiten. In „de Gereformeerde
Kerk”, het orgaan der confessionselen in de Hervorm-
de Kerk, komen de Gereformeerde Kerken nog al eens
ter sprake en lang niet altijd in gunstigen zin. Dikwijls
ook worden over onze Kerken onjuiste opmerkingen
gemaakt of wordt het standpunt der Gereformeerden
eenzijdig weergegeven. Inzonderheid de redacteur van
de rubriek „Vragenbus”, het Tweede Kamerlid, Dr G.
A. Lingbeek, maakt zich daaraan nog al eens schuldig.
Vroeger vestigden wij daar in deze rubriek meermalen
de aandacht op. Terwijl wij er dan steeds voor zorg-
den, onze meening met het noemen van feiten te sta-
ven, en nooit werden deze weerlegd. Tot op den hui-
digen dag meenen de lezers van „De Gereformeerde
Kerk”, dat tegen wat Dr Lingbeek schrijft, eenvoudig
niets in te brengen is. Want zij werden onkundig ge-
houden van wat er tegen ingebracht werd.

Ook de tegenwoordige eindredacteur van dit blad,
Dr J. Ch. Kromsigt, van Oostwold, doet „Kuyper's
Kerk” nog wel eens onrecht. De vorige week moest
daarvoor, in een artikel: „De Kerk er buiten”, zelfs
dienen „het feit, dat de hervormde burgemeester van
Veenendaal op de candidatenlijst zijn plaats moest in-
ruimen voor een professor van Kuyper's universiteit”.

Sancta simplicitas! De persoon, die Dr Kromsigt
vermoedelijk houdt voor een professor van Kuyper's
Universiteit en no. 1 op de A-R. lijst in Utrecht staat,
is advocaat in Rotterdam en woont in Driebergen. En
— verder, voor den burgemeester van Veenendaal
werd door sommige Hervormden niet de eerste,
maar de vijfde plaats gevraagd. In hetzelfde artikel
wordt beweerd, dat de Hervormden de Kerk er buiten
willen hebben. Dat blijkt door dit voorbeeld al dadelijk
heel duidelijk!

In hetzelfde artikel durft Dr Kromsigt ook nog het
volgende neer te schrijven: „In „de vereniging voor
christelijke verzorging van krankzinnigen” zijn in een
kring van leden van verschillende kerkgemeenschap
de besluiten van de Asser Synode bindend verklaard
voor allen”. Dit wordt, zonder eenig onderzoek, ont-
leend aan „de Waarheidsvriend”. Want de hoofdredac-
teur van dit blad, Dr M. van Grieken, zond dit bericht
de wereld in. Maar Da van Grieken las blijkbaar nooit
de officiële mededeeling van het Bestuur van het punt
in kwestie en verzuisde te voren inlichtingen in te
winnen bij de bestuursleden van genoemde verenig-
ing, die evenals hij, lid zijn van den Gereformeerden
Bond. Want dan had hij deze onjuiste mededeeling
zeer niet kunnen doen! De font van Dr Kromsigt is
groter. Want sindsdien zette Dr L. H. van der Meiden,
Christ. Geref. pred. te Dordrecht, ten overvloede de
zaak in de pers nog eens recht.

We stemmen van harte in met den zin, waarmede
Dr Kromsigt zijn artikel eindigt: „Ja, ja: „de Kerk er
buiten”, dat geeft in de praktijk z'n moeilijkheden”.
Voor al, als men niet op de hoogte is en zich ook niet
op de hoogte stelt.... of wil stellen.

Wat de vereniging v. Chr. verzorging v. krank-
zinnigen betreft (propaganda voor de richting-
Geelkerken werd daar verboden, evenals b.v. propa-
ganda voor een bepaalde kerk, het onjuiste be-
richt heeft ook in de pers van Dr Geelkerken de
ronde gedaan. Het art. van Dr v. d. Meiden nam
ik over in „De Bazijn”. Het weerlegt een onjuiste
klacht over het rigorisme, dat tegen vrienden van
Dr G. zou worden, naar het heette.

Een Hervormde stem.

K. schrijft in de „Geref. Kb. v. Rotterdam”:

Enigen tijd geleden werd in Hervormden kring te
Leeuwarden een vergadering van de Evangelisatie-
vereniging gehouden. Aan de orde werd gesteld de re-
geling der predikbeurten. In het verslag lezen we er
dit van: In den vroegeren kerkelijken toestand, die
voor de orthodoxie in het algemeen niet gunstig was,
bracht De Groot Enzerink verandering, door de op-
richting der Evangelisatie-vereniging, nadat gewo-
erd was, hier een tweeden confessionselen predikant
te benoemen. Inmiddels ontstond in de evangelische
richting een splitsingsproces en kwam er een andere
lijn, zooals die te zien is in de predikanten de Buck,
Oberman, Norel. Daarover kunnen wij ons verheugen,
evenals het beroepen van een zoo bekwaam e t h i s c h